

بسم الله الرحمن الرحيم

راهنمای مدیریت فعالیتهای نوآورانه آموزشی و دانش پژوهی آموزشی

<http://meded.behdasht.gov.ir>

تهیه و تدوین:

دکتر عظیم میرزازاده

دکتر فخرالسادات حسینی

ویدا رشمیی

سال ۱۳۹۶

۱- دستورالعمل دانش پژوهی آموزشی

مراکز توسعه و مطالعات آموزش علوم پزشکی کشور

۱-۱- مقدمه:

دارا بودن یک نظام آموزشی و پژوهشی پویا و بالنده مستلزم حفظ جایگاه مؤسسات آموزش عالی در جهت انجام هر سه حیطه فعالیت آنها شامل آموزش، پژوهش و ارائه خدمت است. از آنجا که فعالیت های آموزشی بخش مهمی از رسالت مؤسسات آموزش عالی و قسمت عمده ای از عملکرد اعضای هیأت علمی را تشکیل می دهند، ضروری است تلاش و کوشش ایشان در این عرصه نیز به نحو مناسب ارزش گذاری شود.

نوآوری (دانش پژوهی) انجام فعالیتی بدیع در جهت حل مسأله، گسترش مرزهای دانش و ورود به عرصه های جدید است. جایگاه و اهمیت این نوع فعالیتها در نظام آموزشی و پژوهشی دانشگاه بر همگان مبرهن بوده و حمایت از این نوع فعالیتها از رسالتهای اصلی هر نظام آکادمیک می باشد. وجود نظام و ساز و کار های حمایتی و ارزشیابی مناسب این فعالیتها می تواند سبب خلق ارزشهای بدیع و آثار مفیدی در حیطه آموزش شود که جوهره آن ایمان و اخلاص، علم و تجربه، ابتکار و خلاقیت و تلاش صاحبان خرد و اندیشمندان و تلاشگران در عرصه های آموزش خواهد بود. گستردگی و حوزه این تعامل می تواند در سطح دپارتمان آموزشی، دانشکده، دانشگاه، ملی، یا بین المللی باشد.

این دستورالعمل در جهت تبیین ارکان نظام دانش پژوهی در دانشگاه تنظیم شده است.

۱-۲- تعاریف

۱-۲-۱- فعالیت آموزشی

فعالیت آموزشی شامل کلیه فعالیت هایی است که در حوزه آموزش و در سطوح مختلف (مقاطع) صورت می گیرد که در هر یک از حیطه های زیر ممکن است واقع شود:

- **تدوین و بازنگری برنامه ریزی آموزشی:** مقصود تدوین مجموعه ای از فعالیت های آموزشی در هر سطح آموزشی است که به صورت سیستماتیک طراحی و سازماندهی شده، بطور طولی و متوالی مرتب شده و ارزشیابی می شود.
- **ارزشیابی:** شامل ارزیابی فراگیر (مقصود تمامی فعالیت های مرتبط با ارزیابی دانش، مهارت، و نگرش فراگیران است)، ارزشیابی اساتید و برنامه های آموزشی است.
- **یاددهی و یادگیری:** مراد از یاددهی و یادگیری هر گونه فعالیتی (شامل تدریس مستقیم) از جمله سخنرانی و کار در گروههای کوچک) است که منجر به یادگیری فراگیر می شود و یا توسعه هر ارتباطی (نظیر منتورینگ) که آموزش در آن در همراهی با اهداف فراگیر تسهیل می شود.

- **محصولات آموزشی:** شامل مواردی نظیر وسایل آموزشی، لوح فشرده آموزشی با رعایت ساختار علمی، راهنمای مطالعه و یا سایر محصولاتی است که به پیشنهاد کمیته دانشگاهی و تأیید کمیته کشوری دانش پژوهی در این حیطه قرار گیرد.
- **مدیریت و رهبری آموزشی:** عبارتست از فعالیت های راهبردی که سبب بهبود برنامه های آموزشی و پیشرفت عرصه آموزش می شود.
- **یادگیری الکترونیک:** مشارکت در طراحی سیستم آموزش الکترونیک و اجرای آن در سطح دانشگاه، شامل آماده سازی محتوا، طراحی آزمون الکترونیک، هدایت کلاسهای مجازی و سایر موارد مرتبط در صورت تأیید کمیته کشوری می باشد.

۲-۱- نوآوری آموزشی

یک فعالیت آموزشی (مداخله) جدید است که به منظور ارتقاء کیفیت آموزش انجام می گیرد. جدید بودن (نو بودن) این مداخله می تواند در سطح دپارتمان آموزشی (گروه)، دانشکده، دانشگاه و یا کشور (ملی) بین المللی باشد. این مداخلات ممکن است توسط اعضای هیات علمی و یا دانشجویان انجام گیرد.

۳-۲-۱- فعالیتهای دانشورانه آموزشی

فرایند آموزشی نوآورانه (نوآوری آموزشی) است که بصورت هدفمند (اهداف شفاف) روش مند (دارای متدولوژی مشخص) مبتنی بر شواهد موجود (آماده سازی مناسب) و دارای نتایج مشخص است.

۴-۲-۱- دانش پژوهی آموزشی

فعالیت های دانشورانه است که علاوه بر چهار معیار فوق به نحو مناسبی منتشر شده و در معرض نقد دیگران قرار گرفته است. برای این که فعالیتی جزو فعالیت های دانش پژوهی طبقه بندی شود، لازم است این فعالیت علاوه بر داشتن بعد کمی و کیفی، در برگیرنده تعامل انجام دهنده (گان) آن فعالیت با جامعه آموزش علوم پزشکی باشد. به منظور برقراری این تعامل لازم است که مجری یا مجریان فعالیت مورد نظر نشان دهند که برای اجرای آن از منابع و مستندات موجود در متون آموزش علوم پزشکی بهره برده اند، و محصول و نتیجه فعالیت آموزشی آنها به نحو مناسبی در اختیار سایر اعضای جامعه آموزش علوم پزشکی قرار گرفته است به گونه ای که سایر افراد می توانند بر پایه آن، اقدامات و فعالیت های بعدی را انجام دهند و بدین وسیله نتایج حاصل از این فعالیت در طول زمان به گسترش دانش آموزش علوم پزشکی کمک نموده است.

۲- ارکان نظام دانش پژوهی

۲-۱- ساختار

این ساختار از دو بخش زیر تشکیل می گردد:

- ۳-۱-۱- کمیته دانشگاهی ارزیابی فعالیتهای دانشورانه و دانش پژوهی آموزش علوم پزشکی
- ۳-۱-۲- واحد پژوهش و دانش پژوهی آموزشی در مرکز مطالعات و توسعه آموزش علوم پزشکی دانشگاه

۱-۱-۲- واحد کمیته دانشگاهی دانش پژوهی

در هر یک از دانشگاههای دارای هیات ممیزه مستقل، " کمیته دانشگاهی ارزیابی فعالیت های دانشورانه و دانش پژوهی آموزش علوم پزشکی " تشکیل می شود که کمیته تخصصی هیات ممیزه تلقی شده و از این پس این شیوه نامه به اختصار " کمیته دانشگاهی دانش پژوهی " نامیده می شود . محدوده اختیار این کمیته در هر دانشگاه بر اساس اختیارات تفویض شده از سوی کمیته کشوری دانش پژوهی تعیین می شود.

اعضای کمیته دانشگاهی دانش پژوهی عبارتند از:

- معاون آموزش دانشگاه (رئیس کمیته)
- مدیر مرکز مطالعات و توسعه آموزش علوم پزشکی دانشگاه (دبیر کمیته)
- یک نفر از اعضای هیات علمی به نمایندگی هیات ممیزه دانشگاه
- دو نفر از صاحب نظران و کارشناسان آموزش علوم پزشکی به پیشنهاد مدیر مرکز مطالعات و توسعه آموزش علوم پزشکی دانشگاه و تأیید هیات ممیزه.

کمیته می تواند از رئیس دانشکده و مدیر دفتر توسعه آموزش دانشکده ذیربط و نیز برخی صاحب نظران بر حسب موضوع برای شرکت در جلسه (بدون حق رای) دعوت کند.

شرایط اعضای حقیقی کمیته عبارت است از:

- داشتن سابقه برجسته آموزشی
- آشنایی با دانش آموزش علوم پزشکی
- التزام به رعایت اصول اخلاق در داوری
- ترجیحا سابقه حداقل ۵ سال کار به عنوان عضو هیات علمی
- ترجیحا دارا بودن رتبه دانشیاری یا استادی

در دانشگاههایی که هیات ممیزه مستقل ندارند، نیز کمیته دانشگاهی دانش پژوهی با ترکیب مشابهی جهت کارشناسی اولیه و داوری فعالیتهای موضوع بند ششم ماده ۲ آیین نامه ارتقا تشکیل می شود . اما رای این کمیته پس از بررسی و تأیید در کمیته کشوری دانش پژوهی قابل احتساب در پرونده ارتقای متقاضی خواهد بود.

برای توضیحات بیشتر فرایندهای اجرایی این کمیته می توانید به آیین نامه ارتقاء (پیوست هشت) که در ضمیمه ۶ آورده شده است مراجعه نمایید .

۲-۱-۲- واحد پژوهش و دانش پژوهی آموزشی مرکز مطالعات دانشگاه

– تشکیلات

واحد پژوهش هر مرکز مطالعات علاوه بر مدیریت پژوهشهای آموزشی مسئولیت مدیریت فعالیتهای نوآورانه و دانش پژوهی را نیز بر عهده دارد که در این بخش تنها به مدیریت فعالیتهای نوآورانه و دانش پژوهی اشاره می گردد.

تبصره: هر مرکز توسعه می تواند کمیته ای تحت عنوان کمیته فنی به منظور انجام امور کارشناسی از اساتید و خبرگان آموزش پزشکی تشکیل دهد که در همکاری نزدیک با کمیته دانشگاهی در تصمیم سازی فعالیتهای نوآورانه در سطح دانشگاه فعالیت نماید .

–رسالت و اهداف

بخش دانش پژوهی آموزشی از واحد پژوهش با هدف مدیریت اجرائی، حمایت و تسهیل فرایندهای نوآورانه در دانشگاه علوم پزشکی تشکیل شده است .

– شرح وظایف واحد(بخش نوآوری و دانش پژوهی)

- تعیین الویتهای آموزشی دانشگاه در زمینه دانش پژوهی
 - بررسی کارشناسی و ارایه پیشنهاد به کمیته دانشگاهی دانش پژوهی در خصوص راهکارهای گسترش و ارتقای دانش پژوهی آموزشی در دانشگاه
 - اطلاع رسانی و آموزش در زمینه دانش پژوهی در سطح دانشگاه
 - مدیریت سامانه فعالیتهای نوآورانه
 - ارائه خدمات حمایتی ، مشاوره و ارزیابی فعالیتهای نوآورانه در سطح دانشگاه
- a. اعلام وصول و ثبت اولیه مستندات مربوط به ایده های نوآورانه(پروپوزالهای نوآورانه)
- b. معرفی و پیشنهاد پروپوزالهای منتخب برای اعطای گرانت آموزشی (در مراکز ذی صلاح)
- c. تعیین مشاور آموزشی برای طرحهای پذیرفته شده در صورت درخواست متقاضی
- d. اعلام وصول و ثبت اولیه مستندات و شواهد دانش پژوهی در سامانه فعالیتهای نوآورانه
- e. تعیین و ارسال طرحهای درخواست ارزیابی فعالیتهای نوآورانه به داوران مربوطه
- f. جمع بندی ارزیابی، پیشنهاد امتیاز به کمیته دانش پژوهی دانشگاهی
- g. دریافت اعتراضات و اعلام نتیجه ارزیابی مجدد در کمیته دانشگاهی
- h. تعیین و اعلام سالیانه رتبه های برتر فعالیتهای نوآورانه دانشگاهی در سطح دانشگاه جهت جشنواره شهید مطهری دانشگاهی

ا. ارسال مدارک به کمیته کشوری (از طریق سامانه فعالیتهای نوآورانه) جهت ارزیابی موارد مشمول دانش پژوهی کشوری ویا بین المللی و شرکت در جشنواره کشوری شهید مطهری به مرکز مطالعات وزارت بهداشت

ز. ارسال مدارک به کمیته کشوری جهت ارزیابی موارد مشمول بررسی اعتراض در کمیته دانش پژوهی

k. برگزاری جلسات کمیته دانشگاهی و اطلاع رسانی مدعوین

ا. پیشنهاد دستورکار ، تنظیم صورت جلسات دانشگاه در بخش فعالیتهای دانش پژوهی

m. انتشار فعالیتهای نوآورانه در سطح دانشگاه

تبصره ۱: در بخش ارزیابی فعالیتهای نوآورانه تأیید/ رد ، تعیین رای و امتیاز ، و بررسی مجدد از وظایف کمیته دانشگاهی فعالیتهای نوآورانه بوده و این واحد مسئول تنظیم جلسات ارزیابی، تهیه دستور کار ، تهیه پیش زمینه های ارزیابی ، پیشنهاد امتیاز ، دریافت اعتراضات و اعلام رای این کمیته به متقاضیان می باشد.

مدیریت فعالیتهای نوآورانه و دانش پژوهی آموزشی

مدیریت در این بخش شامل موارد زیر است :

الف : ثبت پروپوزال و اعطای گرانت آموزشی

ب: مشاوره ، آموزش و هدایت نوآوری

ج: ارزشیابی

- شناسائی و نمره دهی فعالیتهای دانش پژوهی دانشگاهی
- شناسائی و ارسال نمونه های کشوری
- شناسائی فرایندهای دانش پژوهی دانشگاهی برتر در قالب جشنواره شهید مطهری دانشگاهی

د: انتشار فعالیتهای نوآورانه

توجه: کلیه این فرایندها توسط سامانه فعالیتهای نوآورانه آموزشی مدیریت می گردد.

الگوریتم فرایندهای نوآورانه دانشگاهی

توجه : فعالیتهای دانش پژوهی دانشگاهی که برای اولین بار در سطح کشور انجام می شوند بالقوه می توانند عنوان دانش پژوهی کشوری را کسب کنند تنها اگر در کمیته کشوری دانش پژوهی وزارت بهداشت ، درمان و آموزش پزشکی مورد ارزشیابی قرار گرفته و این عنوان (دانش پژوهی کشوری) تأیید گردد. دانش پژوهی کشوری در سه بخش زیر در معاونت آموزشی وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی پیش بینی شده است:

الف: ارزشیابی فرایندهای دانش پژوهی کشوری

ب: انتشار فعالیتهای دانش پژوهی کشوری

ج: شناسائی فرایندهای دانش پژوهی کشوری بر تر در قالب جشنواره کشوری شهید مطهری

الگوریتم فرایندهای دانش پژوهی کشوری

ماده ۴-الف : ثبت پروپوزال و اعطای گرانت آموزشی

در این بخش افرادی که مایل هستند از گرانت یا فعالیت مشاوره استفاده کنند پروپوزالی تهیه نموده و آن را در سامانه ثبت می نمایند که در بخش ضمیمه ۱ و ۲ فرمها و شیوه ارزشیابی پروپوزال آمده است .

الف: ثبت ایده در سامانه: در این بخش فردی که ایده نوآورانه دارد (عضو هیات علمی) با ورود به سامانه و از اخذ نام کاربری و رمز عبور اختصاصی خود و پس از تأیید و احراز هویت توسط نماینده دانشگاهی در سامانه، اقدام به ثبت ایده خود در سامانه می نماید. (نمونه اطلاعات و فرمها و فرایندهای این بخش که در سامانه می باشد در ضمیمه شماره ۱ آورده شده است)

ب: ارزشیابی و تأیید ایده نوآورانه: در این بخش ایده برای دو داور پروپوزال ارسال شده و پس از اخذ نظرات داوران این بخش در صورت تأیید، ایده به نام هیات علمی ثبت می شود. ارزشیابی این مرحله در حد تأیید با ارزش بودن کار و نوآورانه بودن آن ایده در سطح پیشنهادی (دپارتمان، دانشکده و دانشگاه) است. (فرمهای ارزشیابی این بخش که در سامانه بکار گرفته شده در ضمیمه شماره ۲ آورده شده است)

ج: پیشنهاد اعطای گرانت: در صورتی که دانشگاه فرایندی برای اعطای گرانت آموزشی در مرکز مطالعات و یا شورای پژوهشی دانشگاه (و یا مرکز ملی تحقیقات راهبردی آموزشی) داشته باشد می تواند طرح نوآورانه را برای اعطای گرانت پیشنهاد نماید.

ماده ۴-ب: مشاوره، آموزش و هدایت نوآوری

در این بخش افرادی که در طی پروپوزال خود اعلام نیاز برای مشاوره یا هدایت آموزشی نموده اند با برنامه ریزی کارشناسان مرکز مطالعات در برنامه مشاوره و منتورینگ قرار می گیرند. در این بخش لازم است مراکز توسعه لیستی از اساتید (به تعداد مورد نیاز دانشگاه) با تعیین حیطه توانمندیهای آنها داشته باشند که در صورت اعلام نیاز فرد هیات علمی بعنوان مشاور به ایشان معرفی گردد. این اساتید مشاور ممکن است بصورت پاره وقت و یا تمام وقت با مراکز مطالعات و توسعه آموزش دانشگاه همکاری نمایند. این مشاوره ها ممکن است حضوری (تعیین وقت در سامانه و تشکیل جلسه حضوری با حضور استاد مشاور و متقاضی انجام می شود) و یا غیر حضوری (از طریق سامانه) باشند.

ماده ۴-ج: ارزشیابی فعالیتهای نوآورانه

در این بخش لازم است فعالیتی که درخواست ارزشیابی فعالیت نوآورانه را دارد فرم درخواست ارزشیابی (ضمیمه شماره ۳ اطلاعات درخواستی در سامانه را نشان می دهد) را تکمیل نموده و محصول خود را هم در سامانه آپلود نماید تا در ارزیابی شرکت داده شود .

هر فرم در خواست ارزشیابی برای دو نفر ارزیاب فعالیت نوآورانه ارسال می گردد:

○ هر یک از داوران در دو مرحله کار داوری را انجام می دهند:

a. مرحله اول: بررسی دارا بودن حداقل‌های یک فرایند دانش پژوهی آموزشی. در صورتی که فرایندی فاقد اجزای اصلی یک فرایند دانش پژوهی آموزشی باشد رد می‌شود. (اگر هریک از موارد خیر باشد (جز موارد ۵ و ۶) رد می‌شود و وارد مرحله بعدی نمی‌شود)

b. هر فرایند آموزشی که هر دو داور فاقد معیارهای دانش پژوهی آموزشی تشخیص دهند (مرحله اول) رد می‌شود. در صورتی که نظرات دو داور در مورد یک فرایند متفاوت باشد برای نفر سوم ارسال شده و نتیجه بر اساس رای دو نفر خواهد بود. به این معنی که دو رای منفی مردود و دو رای مثبت دانش پژوهی تأیید شده تلقی می‌شود.

c. هر فرایندی که در این مرحله رد شده باشند از نظر ایده نوآورانه مجدداً توسط ارزیابان بررسی شده (در سطح مربوطه و مورد ادعا) و در صورتی که نوآورانه و با چهار معیار اول گلاسیک تشخیص داده شوند بعنوان « فعالیت دانشورانه » شناسائی می‌شوند.

d. در صورتی که فرایند واجد حداقل‌های دانش پژوهی آموزشی باشد (دو داور مثبت) در کمیته دانش پژوهی دانشگاهی طرح و امتیاز ارتقاء برای آن تعیین می‌شود.

e. مرحله دوم: در صورتی که فرایند واجد حداقل‌های دانش پژوهی آموزشی باشد در این مرحله نمره دهی بر اساس شاخص‌های مشخصی (چارچوب امتیازدهی فرایندهای جشنواره شهید مطهری) صورت می‌گیرد.

ماده ۴-د: انتشار فعالیت‌های نوآورانه

○ در این بخش فعالیت‌های نوآورانه که در بخش ارزشیابی نوآورانه، دانشورانه یا دانش پژوهی شناسائی شد به تفکیک در سامانه دانشگاهی در اختیار عموم قرار می‌گیرد.